

*Eötvös Loránd Tudományegyetem
Társadalomtudományi Kar
Szociológia Doktori Iskola
Szociálpolitika program*

Tézisfüzet

Cabrera Alvaro

Az inkluzív e-parlament modellje

*Kirekesztés, inklúzió és demokratikus részvétel
az európai parlamentek információs terének világában*

Témavezető:

Dr. Juhász Gábor
egyetemi docens

Budapest, 2011

*Eötvös Loránd Tudományegyetem
Társadalomtudományi Kar
Szociológia Doktori Iskola
Szociálpolitika program*

Az inkluzív e-parlament modellje

*Kirekesztés, inklúzió és demokratikus részvétel
az európai parlamentek információs terének világában*

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Készítette:
Cabrera Alvaro

Témavezető:
Dr. Juhász Gábor
egyetemi docens

Budapest, 2011

TARTALOMJEGYZÉK

1. A kutatás előzményei, problémafelvetés.....	5
2. A követett módszertan és tézisek	6
2.1 Elméleti fejezetek.....	6
2.2 Empirikus parlamenti kutatás és módszertan	7
2.3 A parlamenti kutatás eredményeinek összegzése a tézisek alapján	7
2.4. Elméleti tézisek	10
3. Új eredmények: az inkluzív e-parlament modelljének legfontosabb összetevői	13
3.1 Információs oldal.....	13
3.2 Információs csatornák és célcsoportok.....	14
3.3 Online állampolgári vitafórumok	16
3.4 Állampolgári e-petíció - az állampolgári napirend új útja	17
3.5 Záró gondolatok	17
4. A témában végzett publikációs tevékenység.....	19

1. A kutatás előzményei, problémafelvetés

A doktori értekezésben egy *olyan elméleti e-parlament modell megalkotását tűztem ki célul, melyben a szociális gondolat* is megjelenik. Kutatásom körét *az európai parlamentekre* szűkítettem, hiszen Európa egyúttal az európai szociális modell és a társadalmi szolidaritás szülőföldje. A téma kutatásának indokoltságát erősíti, hogy a szakirodalom jelenleg is adós releváns és elméletileg megalapozott e-parlament modellekkel. A kutatás elején összesen 10 tézist fogalmaztam meg, melyet a későbbiekben a kutatási megállapításokkal egyben mutatok be.

A kutatás *kiindulópontja* volt, hogy *a politikai információs tartalmakhoz való közvetlen hozzáférésben az Internet elterjedése* és ezzel egyidejűleg *az információszabadságról szóló törvények megszületése* nyomán alapvetően *új helyzet állt elő*. Ennek a folyamatnak részeként *a* legfontosabb politikai információk kikerültek a parlamenti weboldalakra, így közvetlenül és egyszerűen elérhetővé váltak. A nemzeti parlamentek az *e-parlament gondolatának* jegyében folyamatosan alakítják át külső és belső információs csatornáikat. Ennek nyomán az egyre dominánsabb *új információs csatornák* mellett párhuzamosan *új demokratikus participációs lehetőségek is megjelentek*. Egyúttal dolgozatom meghatározó gondolata, hogy ebből a pozitív fejlődési folyamatból valószínűleg *sokan kimaradnak*.

A kutatás egészét egy *alapkoncepció* keretén belül értelmeztem, melyet *T. H. Marshall állampolgáriságról szóló elmélete* (Marshall 1991, 50-55) adta. A szociálpolitikában - a több felől érkező kritikával együtt - mára elfogadottnak tekinthető a marshalli koncepciónak azon tétele, miszerint az állampolgáriság felbontható polgári, politikai és szociális jogra. Az *állampolgáriság politikai eleme* szükséges a teljes demokratikus állampolgáriság, a valódi társadalmi tagság megvalósulásához. Marshall szerint minden jogot, elemet egy intézmény jelenít meg, *a politikai elem intézménye: a parlament*. Így a parlamenteket nem pusztán, mint fontos demokratikus intézményeket, hanem mint az *állampolgáriság politikai* jogának, *dimenziójának reprezentánsait*, mint a *demokrácia csúcsintézményeit* vizsgáltam. Azok a kiindulópontban felvázolt változások éppen ebben a politikai dimenzióban következtek be, így ez a jelenség a parlamentek példáján keresztül mutatható be. *Ha változik az állampolgáriság politikai tartalma, akkor változik az állampolgáriság egészének jellege* is.

2. A követett módszertan és tézisek

Az inkluzív e-parlament modelljének leírását két elméleti fejezetben a demokrácia elméletek és a társadalmi kirekesztés elméletének feldolgozása, a politikai-információs kirekesztés meghatározása, továbbá ehhez kapcsolódóan harmadikként, az európai parlamenteket feltérképező empirikus kutatás alapozta meg.

2.1 Elméleti fejezetek

Elsőként a hagyományos demokrácia-elméletek és az e-demokrácia gondolatának bemutatására került sor, különös figyelemmel a **politikai információ sajátosságaira**. Az egymással konkuráló demokrácia-elméletekben ugyanis közös vonás a politikai **információ szerepének a jelentősége**. Az e-demokráciaelméletek két kulcskérdésének taglalásával zárult a fejezet. Az egyik **a politikai napirend meghatározása**, a másik az **állampolgári részvétel** problémája. A kérdések lényege, hogy mennyiben tudnak az állampolgárok a politikai napirend meghatározásába beleszólni, továbbá hogyan tudnak részt venni a politikai folyamatokban a választási időszakokon kívül is. Az eddigi elméleti megközelítések nem adtak erre intézményes megoldási alternatívákat, míg ezzel párhuzamosan a kibontakozó parlamenti gyakorlatban fellelhetők a lehetséges megoldás kezdeményei. Ezekre a demokrácia-kutatásokban ismert nyitott kérdésekre az inkluzív e-parlament modelljében látok egy lehetséges válaszvariációt.

Másodikként a kirekesztés és inklúzió kapcsán az egyes kirekesztett csoportok politikai információs hiányairól és a társadalmi kirekesztés politikai dimenziójáról írtam. Ez jelenleg újszerű megközelítés, mivel a társadalmi kirekesztés gondolatkörében a politikai dimenzióval keveset foglalkoztak, hiszen a többi, „erősebb” dimenzió állt a kutatók érdeklődésének homlokterében. Az **állampolgáriság, mint a teljes társadalmi tagság több területen is sérülhet. Ezt a társadalmi jelenséget írja le a társadalmi kirekesztés elmélete**. A társadalmi kirekesztésre való pozitív válasz a befogadás, az inklúzió. Berghman szerint az állampolgáriság egyes elemeinek hiányát a társadalmi kirekesztés elméletével is magyarázhatjuk, így az **szoros kapcsolatban áll az állampolgáriság klasszikus marshalli elméletével**, így a kutatás alapkoncepciójával. A társadalmi kirekesztés egyes dimenziói között szoros, empirikusan is igazolt összefüggés áll fenn. Ezért mind a fejezetben ismertetett

szakirodalom, mind az empirikus kutatások megerősítették, hogy **a politikai kirekesztést, mint a társadalmi kirekesztés egy dimenzióját értelmeztem**. A társadalmi kirekesztés politikai dimenziójában – hasonlóan az állampolgáriság politikai eleméhez – szintén megkülönböztetek két, egymással szoros kapcsolatban álló **információs és participációs elemet**. A sikeres részvétel feltételének tartom a megfelelő (nem feltétlenül teljes körű) politikai informáltságot és az információkhoz való hozzáférést. A parlament ezért is fontos, mert – ellentétben a kormányzattal – az itt elérhető közvetlen információk a kormánypárt-ellenzék kontextusban jelennek meg. Ezek az információk és részvételi lehetőségek azonban nem mindenki számára érhetők el, éppen erről szól az új típusú kirekesztés. Valamiféle minimális informáltság nélkül ugyanis nem tudunk a demokratikus politikai közösség részévé válni és mindez érinti a társadalmi tagság más dimenzióit (munka, jövedelem, kapcsolati háló).

A második fejezetben kifejtettek alapján kerül be az inkluzív e-parlament modelljébe egyfelől a **hagyományos és alternatív információs csatornák fenntartásának gondolata**, másfelől a kirekesztett csoportok megszólítása, közvetlen találkozás lehetőségével, fókuszcsoporttal és az információtechnológia nyújtotta újabb módszerekkel (pl. mobiltelefon) egyaránt.

2.2 Empirikus parlamenti kutatás és módszertan

Harmadik lépésként egy, az **európai nemzeti parlamenteket vizsgáló empirikus kérdőíves kutatást** készítettem. Módszertani szempontból ezt a harmadik fejezetet érdemes kiemelni, a többi részben ugyanis elsősorban a szakirodalom alapján dolgoztam. A kérdőív 10 (alkérdésekkel együtt 12) nyílt kérdésen alapult. Célja az volt, hogy az említett elméleti fejezetek mellett feltérképezze az európai parlamentek közvetlen viszonyát és tapasztalatait a kirekesztett társadalmi csoportokhoz, illetve azt, egyáltalán mennyire érzékelik őket. A különböző információs csatornák változása is érdekelt és olyan inklúziós parlamenti gyakorlatokat is kerestem, melyekkel az inkluzív e-parlament modellje megalapozható. Mindehhez a nyílt kérdések tűntek alkalmasnak. Összesen 29 válasz érkezett az európai parlamentek kutatóhálózatán (ECPRD) keresztül. A kapott válaszokat az empirikus kutatás téziseinek (4 – 10) megválaszolására alkalmasnak találtam. (Az 1-3 elméleti tézis általánosabb, így a sorrendet felcserélve azt később ismertetem).

2.3 A parlamenti kutatás eredményeinek összegzése a tézisek alapján

A kérdőívben a *parlamentek tapasztalatait*, sőt *hivatalos véleményét* tudhattuk meg. A kijelentéseket így *ebben az értelmezési tartományban* tudjuk igazolni vagy elvetni, fenntartva a lehetőségét annak, hogy a parlamentek például tévedhetnek, igaz a 29 válaszadó parlament alapján erősen valószínűsíthetők egyes kijelentések.

A parlamenti válaszadók is megerősítették a **4. tézis** feltevését, miszerint *Európában a parlamentek és állampolgárok közötti elsődleges közvetlen információs csatornává a parlamentek Internetes oldalai válhatnak*. A kutatás alapján tehát igazolódott, hogy az Internet vált a legfontosabb közvetlen információs csatornává a parlamentek és az állampolgárok között. Amint arról többször szó esett, ennek a későbbi participációs lehetőségek miatt van nagy jelentősége. Figyelembe kell venni, hogy a közvetett információs csatornák (tömegmédia) továbbra is meghatározóak a tájékozódásban a közvetlen csatornákkal szemben. Így ezek hozzáférhetőségét egyfajta lehetőségnek kell tekinteni, ami az állampolgáriság politikai elemének egy része.

Ugyancsak igazoltnak tekinthető a válaszok alapján az **5. tézis**, miszerint *az új Internetes információs csatorna korábbi, hagyományos információs csatornákat válthat ki*. Lehetne sorolni, ahogyan a rádió, televíziós közvetítés, papír alapú tájékoztatási formákat az Internetes oldalak felváltják. Ezzel azonban új egyenlőtlenségeket hoznak létre – annak ellenére, hogy információs politikájukkal éppen a jobb informáltságot szeretnék megteremteni.

Vélhetően teljesül, de teljesen nem igazolható a **6. tézis**, amely alapján *a hagyományosan kirekesztett csoportok (pl.: idősök, szegények, etnikai kisebbségi csoportok, elzárt településeken élők stb.) az Interneten elérhető közvetlen parlamenti információkhoz valószínűleg nem jutnak hozzá*. Másképpen az információ-szegények és az információ gazdagok közötti különbségek növekedtek. Ezzel azért nehéz szembesülni – és ez egyes a parlamenti válaszokból is érezhető - mert a parlamentek információs politikája éppen az ellenkezőjét igyekszik elérni. Ráadásul egy-egy területen még inklúziós politikáról is beszélhetünk, persze ez erősen ország-függő: ez azonban nem elégséges, önmagában nem tudja ellensúlyozni ezeket a különbségeket.

Részen igazolódott a **7. tézis**, amely szerint *létezhetnek olyan csoportok, akik bár kirekesztettek, de – szemben a többi kirekesztett csoporttal - éppen az új Internetes technológia révén tudják ellensúlyozni információs hiányaikat – így a közvetlen parlamenti információk terén is*. A válaszadók ugyanis egyidejűleg említették a fogyatékos személyek sikeres és informált érdekérvényesítő csoportját ilyennek, míg a legtöbb válaszban a

fogyatékos személyeket is információs kirekesztettnek minősítették. Ennek talán az lehet az oka, hogy az egyes országokban eltérők a tapasztalatok, ezért ez a tézis az európai parlamentek összességére tulajdonképpen nem értelmezhető, illetve egyes országokra vonatkozóan igazoltnak találtam, míg mások esetében nem erősíthető meg.

Igazolható a **8. tézis** miszerint *a parlamentek tapasztalata szerint az egyes kirekesztett csoportok információs igényeik különböznek ezért azokat különböző információs-inklúziós politikával kellene célozni, az adott csoport igényeihez igazodva.* Ezt megerősítették a parlamenti válaszadók, ráadásul a válaszokból kirajzolódó jelenleg megvalósuló egyes inklúziós gyakorlatok is ezt mutatják, ezek felsorolása az előző fejezet összegzésében olvasható.

A **9. tézis** *nem igazolható és nem is vethető el a kérdőív alapján. Eszerint az állampolgárok a közvetlen parlamenti információs forrásokhoz való hozzáférés lehetőségét igénylik, még akkor is ha nem kizárólagosan innen tájékozódnak politikai kérdésekben.* Van olyan válaszadó, aki így gondolja, de ezt a tézist ez alapján a kérdőív alapján sem igazolni, sem elvetni nem tudom. Egyfelől a különböző, nem intézményesült fórumokon sok politikai ügy kerül napirendre. Ezek nem kapcsolódnak a demokrácia intézményesült szervezetrendszerébe, vagyis nem hasznosulnak sem a döntéshozók sem az állampolgárok számára. Másfelől nem tudhatjuk, hogy mennyivel növekedne a közvetlen információk iránti igény, ha ezek birtokában vélemény-nyilvánító vagy akár döntéshozói fórumokon vehetne részt valaki. Talán nem meglepetés, ha azt feltételezem, hogy nagymértékben növekedne.

A **10. tézis** *szerint a kirekesztettek számára a hagyományos, közvetlen parlamenti információszerzési csatornák (pl. rádióközvetítés, televízió-közvetítés) jelenthetik az egyetlen közvetlen tájékozódási lehetőséget a parlamentről.* A kutatás ezen feltételezése nem teljesen igazolható. Elsősorban, mert a kérdőív a parlamentek gyakorlatát, tapasztalatait gyűjtötte egybe, így bár a válaszok megerősítették ezt a feltételezést, de mindez még nem igazolható. Annyit megállapíthatunk, hogy erősen vélelmezhető ennek a kijelentésnek a valószínűsége, így ezért további kutatást igényel megerősítése. A parlamentek tapasztalata szerint sokan nem értik, nem tanulják meg az Internet használatát, nekik – például nyugdíjasok – sok esetben a rádió, televízió közvetítés jelenti a parlamentek közvetlen világát. Ezért fontos, ezen információs csatornák fenntartása. Ráadásul a különböző közvetett és közvetlen hagyományos (rádió, televízió stb.) és új (Internet) információs csatornák komplementer módon, azaz egymást kiegészítve működnek.

A kérdőíves kutatás eredményeképpen láthatóvá vált az a folyamat, ahogyan a korábban papíralapú parlamentek információs csatornáit az e-parlament irányába fejlődnek. Egyúttal pillanatfelvételt adott arról, hogyan észlelik a parlamentek az egyes kirekesztett csoportokat. Kirajzolódott azoknak a *parlamenti inklúziós-információs politikáknak az európai gyakorlata*, amelyek összességükben *megalapozhatnak, egy inkluzívabb e-parlamentet*. Képet kaptunk arról, hogy jelenleg az európai parlamentek milyen fejlettségi szintet értek el ezen a területen. A kutatás alapján, az európai parlamentek tapasztalata szerint *az Internet (parlamenti weboldal) vált a legfontosabb információs- csatornává a parlamentek és az állampolgárok között*. Ez valószínűsíti a dolgozat egyik meghatározó gondolatát, *hogy az e-parlament valamelyik típusa válhat a jövő parlamenti modelljévé* ebben a megközelítésben. A kutatás alapján a különböző *parlamenti információs csatornák* komplementer módon, azaz *egymást kiegészítve működnek*. A parlamenti információk hozzáféréseinek jogi szabályozására többféle megoldás létezik, de az információs szabadságról szóló törvény meghatározó. Fontos megemlíteni a fogyatékos személyeket támogató anti-diszkriminációs törvényeket is. A parlamentek elsősorban a fogyatékos személyeket és időseket emelik ki a lehetséges kirekesztett csoportok közül. A parlament információs szolgáltatásait használó *kirekesztett csoportok* élethelyzetei, problémái és érdekkijáró képességük egymástól *nagymértékben különböznek*, ez indokolja, hogy a parlamentek eltérő módon, *célzottan szólítsák meg őket*. Egyes kirekesztett csoportok szervezettségük miatt jobban informáltak, például egyes országokban éppen a fogyatékos emberek lobbicsoportját nevesítették. Fontos a folyamatos információcsere, a kirekesztett csoportok célzott megszólítása. Vannak arra utaló jelek, hogy az emberek az első kézből kapott információkat – közvetlen információs csatornákat - részesítik előnyben. Az egyes információs csatornák közötti csere létezik, főként a papíralapú anyagok és az élő közvetítések (TV, rádió) tekintetében. A parlamentek weboldalai rohamosan váltják fel a hagyományos információs anyagokat. *Az informáltak és informálatlanok közötti információs egyenlőtlenségeket a válaszadók többsége növekvőnek észleli. Sokkal aktívabb és inkább folyamatszerű az információszerzés és a* kutatás alapján valószínűsíthető, hogy a *politikai-információs csatornákon történő inklúciónak és párbeszédnek folyamatszerűnek* (és nem kampányjellegűnek) kell lennie.

2.4. Elméleti tézisek

Mielőtt az inkluzív e-parlament modelljét is összegezném, lássuk, hogy az eddigiek alapján hogyan alakultak **a kutatás elméleti tézisei (1 – 3)**.

A kutatás fő célkitűzését **3 elméleti tézis formájában** is meghatároztam. Itt a kutatás alapgondolatait fogalmaztam meg, így azok a hagyományos módon nehezen igazolhatók vagy vethetők el. Inkább az elméleti fejezetekben leírtak összegzéseként és az empirikus parlamenti kutatás eredményeivel összhangban tudom azokat értelmezni (ezért is cseréltem itt fel a sorrendet). Mindezt figyelembe véve erről a három tézisről az alábbiak állapíthatók meg.

Az első tézis szerint a társadalmi kirekesztés több dimenziója között, azok egyikeként politikai dimenzióról is beszélhetünk mely a Marshall által megfogalmazott állampolgáriság politikai elemének hiányát fedi. A marshalli, egymással összefüggő, az állampolgáriságot alkotó elemek teóriáját kötötte össze **Josh Berghman a társadalmi kirekesztés gondolkörével (1999, 34)**, ezzel egy, az empirikus kutatásokban is alkalmazható megközelítést kínálva. Ez az elmélet sikerrel kecsegtetett a kimaradók problémájának jobb megértéséhez is, így az e-parlament modell szociális, inkluzív sajátosságainak megfogalmazásában. Berghman Marshall állampolgárság értelmezéséből kiindulva úgy véli, hogy a társadalmi kirekesztés az állampolgári jogok sérelmeként értelmezhető. Ezért a **társadalmi kirekesztés politikai dimenzióját Berghman a demokratikus és jogi rendszerből történő kirekesztésként határozta meg.** Lényegében ugyanarról van szó, mint Marshallnál, csak a másik oldalról közelítve. Ami az egyik oldalon politikai jog, ha valaki ehhez nem fér hozzá (pedig szeretne), akkor az a kirekesztés egyik formája. A politikai aktivitásból való kimaradás dimenziójának vizsgálatát empirikus kutatásokban is alkalmazták a szociálpolitikában, például Burchardt (2000, 388-399). Így ennek a tézisnek a gondolata már korábban megjelent a szakirodalomban és empirikus kutatásokban is. Ez a kutatás annyiban tett mindehhez hozzá, hogy **a marshalli elmélet alapján** a politikai jog intézményén, **az európai nemzeti parlamentek példáján keresztül** vezette le és erősítette meg mindezt. Egyúttal úgy vélem sikerült jobban körvonalazni és pontosabban leírni a társadalmi kirekesztés politikai dimenzióján belül a politikai-információs kirekesztés fogalmát. Az európai parlamentek példáján is látható, ahogyan körvonalazódtak azok az egyenlőtlenségek, amelyek például a parlamentek egymást váltó információs csatornáin keresztül manifesztálódnak. Mindez ennek a **tételnek a helyességét is valószínűsíti.** A társadalmi kirekesztés politikai dimenziójának vizsgálata más politikai intézményi megközelítésben is további kutatásokat igényel.

A második tézis szerint az Internet elterjedése és az információs szabadságról szóló törvények megjelenése Európában növelte az állampolgárok információs és participációs lehetőségeit a parlamentekben. Egyidejűleg azonban növelték a társadalmi kirekesztést is, a politikai információs-részvételi dimenzióban.

A tézis első mondatát más források is megerősítik, így inkább kiindulópontnak tekinthetjük. Ebben a tézisben ezért a második mondat fontos, hiszen a szakirodalomban mindenhol az új információs- és participációs lehetőségek pozitív oldalát hangsúlyozzák, annak további hatásairól megfellelkezve. A tételt a 2. fejezet elméleti része és az európai parlamenteket feltérképező empirikus kutatás eredményei egyaránt erősen valószínűsítik. Az egyes parlamenti információs csatornák változása és a parlamenti válaszadók tapasztalatai egyaránt a tétel helyességét erősítik. Mindez annak ellenére igaz, hogy a parlamentek éppen a jobb informáltságban és az új típusú részvételi eszközökben látják az inklúziót.

A harmadik tézis szerint az Internet hatására a modern demokráciák a növekvő állampolgári részvétel irányába fejlődhetnek, melynek megvalósulását gátolja a politikai-információs kirekesztés ténye. Ennek feloldására a parlamentek valamiféle inklúziós variációja (modellje) jelenthet megoldást.

A szakirodalom alapján ennek első része nem igazolható és nem is vethető el. Az új típusú részvételre találhatunk példákat, így a már megvalósult, jelenleg is működő parlamenti e-petíciós rendszereket és parlamenti e-fórumokat. Ezek azonban jelenleg inkább kivételek és nem elterjedtek. A demokráciaelméletek egyik alapvető kérdése, hogy a politikát a szűk elitek vagy éppen az aktívabb állampolgári részvétellel kiegészült, összetettebb politikai részvételi viszonyok határozzák meg, erről az első fejezetben esett szó részletesen. Annyit tudhatunk, hogy az új média, az Internet egészen hatékony információs- és participációs lehetőségeket kínál az állampolgárok számára és ez a jövőben valószínűleg tovább fejlődik. Azt nem tudjuk, hogy ez mennyire lesz meghatározó vagy csak jelképes elem. Körvonalazódik az egyre növekvő igény valamiféle részvételre, de az beleütközik a hagyományos demokráciák intézményi struktúrájába. Így a demokrácia teóriák alapproblémája továbbra is aktuális, vagyis az állampolgári participáció és az állampolgári kezdeményezések politikai napirendre kerülésének kérdése. Ennek a dolgozatnak a legfontosabb eredménye, hogy a jelenlegi jó gyakorlatokat továbbgondolva leírható egy ideáltípusos parlamenti modell, az inkluzív e-parlament modellje, mely ezekre választ kínál.

3. Új eredmények: az inkluzív e-parlament modelljének legfontosabb összetevői

Az utolsó tézisre adott válaszként fogalmaztam meg az inkluzív e-parlament modelljét. Ebben egyidejűleg jelenik meg *az e-demokrácia és az inklúzió gyakorlata az állampolgár, a parlament és a képviselők közötti interaktív kommunikáció gyakorlatában*. Egyes elemei (parlamenti e-vitaforumok, elektronikus petíció) inkább az **e-parlament** témakörébe sorolhatók, míg más elemei (hagyományos információs csatornák fenntartása és erősítése, kirekesztett csoportokkal történő hagyományos konzultációk, állampolgári kompetenciák erősítése, oktatási és részvételi programok a parlamentekben stb.) pedig inkább a *parlamentek inklúziós politikájának* részéhez sorolhatók. Vannak olyan elemek is melyet pedig a kettő közös halmazában, *az e-inklúzió* fogalomkörében lehet említeni: idesorolható minden olyan példa és gyakorlat, amely az egyes kirekesztett csoportokat webes (vagy mobilkommunikációs) eszközökkel céloz meg. Példaként említhetők a vakoknak és gyengénlátóknak készített parlamenti oldalak.

A modell leírásán kívül fontos eredménynek tartom a *társadalmi kirekesztés politikai-információs dimenziójának* további kifejtését és *konkrét intézményi példán, a parlamenteken történő bemutatását*. Enélkül a modell sem lenne teljes, hiszen az egy erre a jelenségre megfogalmazott válaszként értelmezhető.

Az *inkluzív e-parlament* modell az alábbi főbb összetevőkre tagolható: *információs rész, információs csatornák, állampolgári fórum és e-petíció*.

3.1 Információs oldal

Az információs összetevő napjainkra elsősorban, de nem kizárólag a *parlamenti weboldalt* fedi. Mindez nemzetközi parlamenti sztenderdek és az információs szabadságról szóló törvények alapján tartalmazza a parlamentek napirendjét, vagyis programját a kormány, mint a legfontosabb törvénykezdeményező jogalkotási tervét és a hosszabb időszakaszra vonatkozó, de már benyújtott, a parlament előtt fekvő törvényalkotási programot egyaránt. Elérhető a *plenáris ülések* teljes képi-hang és szöveges anyaga, vagyis jegyzőkönyvei. Mostanra fokozatosan hozzáférhetővé váltak a *bizottsági ülések* szó szerinti jegyzőkönyvei,

ezen képi- és hanganyagával egyidejűleg (kivéve a törvény által meghatározott körbe eső titkosított vitákat és dokumentumokat, ez országonként változó szabályozású). Szintén alapvető információs tartalom a **szavazási adatok köre**. A képviselői adatok nem csupán a törvényalkotási aktivitást, hanem a demokratikus közéletben olyan fontos adatokat is tartalmaznak, mint például egy képviselő életrajza, végzettsége, társadalmi aktivitása vagy éppen családi állapota. Végül nagy jelentőséget tulajdonítok a könnyen elérhető és egyszerűen megfogalmazott, a **parlament működését leíró dokumentumoknak**, folyamatábráknak stb.

3.2 Információs csatornák és célcsoportok

Az információs csatornák elsősorban a **célzott kirekesztett csoportok felől érthetők meg**. A kutatás alapján **két alaps csoportot** lehet megkülönböztetni. Egyrészt akik a társadalmi kirekesztés tágabb értelmében is kirekesztettek például alacsony iskolai végzettségűek, szegények, fogyatékos emberek stb. Másrészt azok, akik a társadalmi kirekesztés irodalomban egyébként nem számítanak kirekesztettnek, azonban a politikai információs-részvételi dimenzióban valami oknál fogva mégis azzá válnak. Például az **idősek egy része** (nem ismerik az IKT eszközöket), illetve teljesen más okokból a **fiatalok** (tudáshiány, érdektelenség stb. okán) **egy jelentős része**. Ez a két utóbbi csoport (és ott sem mindenki) kizárólag a társadalmi kirekesztés információs-politikai dimenziója szempontjából számít kirekesztettnek, másban azonban nem.

A fiatalok képezik az inkluzív e-parlament modellje által megszólítani kívánt egyik legfontosabb célcsoportot. Elsődleges információs-részvételi csatornának tekintem a **fiataloknak szóló külön parlamenti interaktív weboldalakat**. A másik, azok a különböző demokrácia-oktatási és részvételi-szimulációs **programok**, amelyeken a parlament épületében a diákok személyesen is részt vehetnek. Mind a különböző információs webes tartalmak, mind a részvételi programok témái között a társadalmi inklúzió és az állampolgári ismereteknek szükséges szerepelnie. Törekedni kell a törvényalkotás valódi elemeinek megjelenítésére részvételi eszközökkel (pl. vita, szavazás stb.) Bizonyos esetekben a fiatalok szimulációs diszkussziójának eredményeként megfogalmazott javaslatok a parlamenti bizottság elé kerülhetnek valódi tárgyalásra, megfontolásra. Fontos a parlamenti **demokrácia-oktatási programokat** külső, hosszabb idejű **oktatási programokkal is összekötni**, továbbá az iskolákat és civil szervezeteket bevonni.

Az *idősek* által korábban használt és bejáratott *információs csatornák eltűnőben vannak*. Ezért a parlamenti *rádió- és televízió-közvetítés* fenntartása, sőt bővítése meghatározó jelentőségű számukra. A *hagyományos telefonos és levelezési állampolgári szolgáltatások* szintén idetartoznak.

A *fogyatékos emberek* számára az *akadálymentesített parlamenti épület* alapvető fontosságú. (A parlamenti épület meglátogatásának érzelmi jelentőséget tulajdonítok, amely az állampolgári közösséghez tartozás eleme, igaz mindez az összes állampolgári csoport számára fontos). A *vak személyek* számára is látogathatóvá tehető a törvényhozás épülete, így például kitapintható makettek alkalmazásával. Számukra azonban a legfontosabb információs és részvételi csatorna a speciális *vak- vagy gyengénlátó személyeknek* szóló parlamenti *weboldal*. *Siket- és nagyothalló állampolgárok* számára a *jelnyelvi tolmácsolás* jelenti a megoldást, mely a webes tartalmakban is megjelenik, például az ülések videó-archívumában lekérhető a jelnyelvi tolmácsolás bejátszása.

Az *alacsony iskolai végzettségűek* és digitális írástudatlanok számára kulcsfontosságú a parlamenti *televízió- és rádióközvetítés*, amiről már sokszor szó esett a kutatás más részeiben is. A *szegények bevonására* mind a személyes részvételen alapuló *parlamenti vitafórum*, mind a *fókuszcsoporthoz* alkalmasnak bizonyulhat.

Különösen fontosnak tartom a *szegények* és mélyszegények *nézőpontjának közvetlen megjelenését a törvényalkotásban*, hiszen az ő életviláguk teljesen eltér a politikai döntéshozókétól. Az *elszigetelt településeken élőknek* olyan információs és részvételi csatornákra van szükségük, amelyek közvetlen kapcsolatot teremtenek az ezen a területen élők és a nemzeti parlament között. Így sok esetben kikerülhet a helyi politikai elit kontrollja, ezért számukra elsősorban a *parlamenti Internet* és az állampolgári *fókuszcsoporthoz* jelentenek megoldást.

A különböző *kisebbségek és bevándorlók, menekültek* esetén a *kisebbségek nyelvén* és a legfontosabb idegen nyelveken írt webes parlamenti- és jogi témájú tartalmakat, elsősorban összegzéseket, aktualitásokat leíró anyagokat fontos kiemelni. Részvételi módszerként itt is inkább a fókuszcsoporthoz lehet a hangsúlyt helyezni.

Nem köthető egyetlen specifikus állampolgári csoporthoz sem, de a kirekesztett csoportok számára különösen létfontosságú a nyilvános állampolgári parlamenti *tájékoztató központok intézménye*. A hagyományos - írásban és telefonon is működő - szolgáltatások a kirekesztett csoportok informáltságát erősítik, mert segítségükkel áthidalhatják információs- és tudásbéli hiányosságait.

3.3 Online állampolgári vitaforumok

Az online állampolgári vitaforumoknak a parlament mindhárom fő funkciójában **szerepet kell kapnia**, így a **törvényalkotásban**, a **kormány ellenőrzésében** és a **politikai vitában**. Az állampolgári fórumoknak többféle útja és megoldása is lehetséges. Egyfelől a kormány (vagy képviselők, bizottság tehát a hivatalos politika) által kezdeményezett tervezeteket és **javaslatokat véleményezik**, kritizálják és próbálják formálni, módosítani. Másfelől az **állampolgárok által önállóan felvetett témák** és javaslatok véleményezése történik itt. Harmadikként az állampolgári fórumon nem a törvényalkotás, hanem a **kormány ellenőrzése** is folyhat, elsősorban a vizsgálóbizottságok vagy az állandó bizottságok vizsgáló albizottságai vagy az állandó bizottságok kormányt ellenőrző funkciójához kapcsolódva. Mindhárom típusú állampolgári konzultációs rendszer része az inkluzív e-parlamentnek. Technikailag lehetőség szerint azonos webes felületen, azonos bejelentkezéssel, azonos moderálási elvekkel.

Az online állampolgári fórumokat fontos **összekötni az offline konzultációkkal**, tehát hagyományos konzultációkkal és az ugyanebben a témában tartott állampolgári csoportmegbeszélésekkel és szakértői, civil és érdekvédelmi szervezetekkel történt konzultációkkal. A konzultációkat az illetékes állandó bizottság fogja össze, de fontos, hogy létezzen csak ezzel a kérdéssel foglalkozó adminisztratív egység, tekintettel a bizottságok leterheltségére. A fórumnak a parlamenthez hivatalosan is kapcsolódnia kell, nem jó megoldás, ha azon kívül működik, mert akkor azok eredménye nem hasznosul, nem kapcsolódik a törvényalkotási, ellenőrzési, politikai folyamatokba. A fórumokat moderálni és az egyes témákat időben korlátozni kell, annak érdekében, hogy konkrét végeredmény szülessen.

A **fórumok** célja nem kizárólag a törvény vagy módosítás, mint végeredmény, hanem az **állampolgárok részvétele önmagában is cél**, továbbá a fórum léte és az abban való részvétel lehetősége (legyen az online vagy offline), mint állampolgári jog, függetlenül attól, hogy valaki használja-e vagy sem. Fontos, hogy a **fórumon részt vehessenek olyanok is, akiket az ügy érint, de nem rendelkeznek állampolgársággal** (bevándorlók, kisebbségek, menekültek, az országban élő külföldiek stb.). Így a fórumokat egy tágabb értelemben vett társadalmi tagság, **állampolgáriság** (tehát nem a kizárólag jogi értelemben használt állampolgárság) irányába lehet vinni.

3.4 Állampolgári e-petíció - az állampolgári napirend új útja

A modellben minden állampolgárnak joga van petíciót benyújtani. Azzal a parlamentnek foglalkoznia kell és válaszolni rá. A petíciós jog kiterjesztése pedig **erősíti a demokratikus részvételt**, az állampolgári kezdeményezések és a kirekesztett csoportok részvételi lehetőségét is. Szükséges fenntartani a **petíció, mint törvénykezdeményezés** és egyidejűleg, **mint panasz** intézményét, utóbbi a **kirekesztett csoportok egyik erős érdekérvényesítő eszközévé válhat**. A különböző petíciós formák (papír, email, online űrlap) nem teremthetnek különbségeket, mindegyiket tartalma alapján kell elbírálni. Technikailag többféle formátumban lehet benyújtani: papíron, e-mailben, online űrlapon keresztül. A petíciós rendszert azonos felhasználóbarát kezelési felülettel kötik össze az online vitafórumokkal. A vitafórumokból azonnal petíciót lehet indítani, amihez a regisztráltak csatlakozhatnak. A petíciókat automatikusan visszautasítják ha:

- Ugyanabban a témában azonos tartalommal már létezik korábbi petíció;
- Sértő nyelvezetű;
- Komolytalan, vicces petíció (mindenkinek ingyen sör stb.).

A petíciók szabályszerűségének elbírálása a **Petíciós állandó bizottság** feladata. A petíciókat elsőként a Petíciós bizottság tárgyalja meg. A törvényalkotási témájú petíciókat a petíciós bizottság továbbküldi a témában illetékes állandó bizottságnak további tárgyalásra (mezőgazdaság, szociális ügyek stb.). A petíciók – a bizottság döntésétől függően – **állampolgári riportőr** (ő egy parlamenti képviselő, bizottsági tag) képviseli és viszi tovább a parlamenti tárgyalási- és döntéshozatali mechanizmusban. Meghatározott - ez a szám országonként eltérő lehet - számú aláírással támogatott petíciót a parlamentnek (plenáris) napirendjére kell vennie, meg kell vitatnia. A petícióra adott válaszok elérhetők és kereshetők a petíciós adatbázisból, mely a parlamenti weboldalról elérhető és kereshető. Célravezető lenne egységes európai e-petíciós rendszer kialakítása, ahol az uniós, nemzeti parlamenti, sőt kormány szintű petíciókat egységes webes felületen lehetne indítani.

3.5 Záró gondolatok

Az **inkluzív e-parlament modellje nem kínál új e-demokráciát**, hanem a meglévő, intézményesült parlamenti mechanizmusokba integrálja az új információs- és részvételi módszereket. Nem végleges, hiszen napjainkban is mind az intézményi gyakorlat, mind az elméleti kutatások által folyamatosan formálódó kérdésekre keres válaszokat. A modell

erősségének tekintem, hogy elsősorban az *európai parlamenti gyakorlaton alapul. Választ kínál a* különböző, az információs-politikai szempontból *kirekesztett társadalmi csoportok bevonására az információs-részvételi dimenzióban. Egyidejűleg beviszi az állampolgári napirendet és részvételi lehetőségeket a parlamentek intézményesült működési mechanizmusaiba* anélkül, hogy a képviseleti elvet érdemben csökkentené. Mindezeket keresztül csökkenti a politikai információs-részvételi egyenlőtlenségeket és a kirekesztést. Ezáltal erősíti az állampolgáriság politikai dimenzióját és ezen keresztül az állampolgáriság egészét a Marshall által is megfogalmazott keretekben. Ebben a parlamenti modellben a szűk jogi értelemben vett állampolgárság helyett egy, a valós társadalmi tagságot megjelenítő tágabb és befogadóbb állampolgáriság körvonalazódik.

Bízom benne, hogy ezzel a kutatással és doktori dolgozattal hozzájárultam a téma jobb megismeréséhez és az inkluzív e-parlament modelljével az új utak kereséséhez.

4. A témában végzett publikációs tevékenység

A témában írt tudományos publikációk

Cabrera Alvaro (2003): Nyilvános tájékoztatási szolgáltatás a plenáris ülésről, In: Dr. Soltész István (szerk.): A plenáris ülés. 2. rész, Parlamenti dolgozatok VII. kötet. Budapest: Parlamenti Módszertani Iroda, 152. – 159. o.

Cabrera Alvaro (2003): A plenáris ülés a Szejmben és a Szenátusban In: Dr. Soltész István (szerk.): A plenáris ülés. 2. rész, Parlamenti dolgozatok VII. kötet. Budapest: Parlamenti Módszertani Iroda, 263. – 290. o.

Dr. Soltész István – **Cabrera Alvaro (2009): Az Elektronikus Parlament.** In: Dr. Soltész István (szerk.): Az Országgyűlés. Budapest: Parlamenti Módszertani Iroda, 225 – 231 old.)

Dr. István Soltész –**Alvaro Cabrera (2010): The E-parliament.** In.: István Soltész: The Hungarian National Assembly. Budapest: Parliamentary Methodology Office, pp. 225 – 231.

Alvaro Cabrera – László Kulcsár PhD (Kansas State University): Dynamics of the Hungarian Parliament in the political transition after 1990. (előkészületben)

Magyarország Politikai Évkönyvében szerzőként a következő elemző tanulmányok:

Cabrera Alvaro (2001): Az Országgyűlés 2000. évi nyilvános tájékoztatási szolgáltatásai.
In: dr. Vass László, Sándor Péter, Kurtán Sándor (szerk.): Magyarország politikai évkönyve 2001-ről, Budapest: Demokrácia Kutatások Magyarországi Központja Alapítvány, 591-600 o.

Cabrera Alvaro (2002): Az Országgyűlés 2001. évi nyilvános tájékoztatási szolgáltatásai.
In: dr. Vass László, Sándor Péter, Kurtán Sándor (szerk.): Magyarország politikai évkönyve 2001-ről, Budapest: Demokrácia Kutatások Magyarországi Központja Alapítvány, Magyarország politikai évkönyve 2002-ről, 895-903. o.

Cabrera Alvaro (2003): Az Országgyűlés 2002. évi nyilvános tájékoztatási szolgáltatásai,
In: dr. Vass László, Sándor Péter, Kurtán Sándor (szerk.): Magyarország politikai

évkönyve 2002-ről, Budapest: Demokrácia Kutatások Magyarországi Központja Alapítvány, CD)

Cabrera Alvaro (2004): Az Országgyűlés 2003. évi nyilvános tájékoztatási szolgáltatásai.

In: dr. Vass László, Sándor Péter, Kurtán Sándor (szerk.): Magyarország politikai évkönyve 2003-ról, Budapest: Demokrácia Kutatások Magyarországi Központja Alapítvány, CD)

Cabrera Alvaro (2005): Az Országgyűlés 2004. évi nyilvános tájékoztatási szolgáltatásai,

In: dr. Vass László, Sándor Péter, Kurtán Sándor (szerk.): Magyarország politikai évkönyve 2004-ről, Budapest: Demokrácia Kutatások Magyarországi Központja Alapítvány, CD-melléklet)

Cabrera Alvaro (2006): Az Országgyűlés 2005. évi nyilvános tájékoztatási szolgáltatásai,

In: dr. Vass László, Sándor Péter, Kurtán Sándor (szerk.): Magyarország politikai évkönyve 2005-ről, Budapest: Demokrácia Kutatások Magyarországi Központja Alapítvány, DVD-melléklet)

Cabrera Alvaro (2007): Az Országgyűlés 2006. évi nyilvános tájékoztatási szolgáltatásai,

In: dr. Vass László, Sándor Péter, Kurtán Sándor (szerk.): Magyarország politikai évkönyve 2006-ról, Budapest: Demokrácia Kutatások Magyarországi Központja Alapítvány, DVD-melléklet)

Cabrera Alvaro (2008): Az Országgyűlés 2007. évi nyilvános tájékoztatási szolgáltatásai,

In: dr. Vass László, Sándor Péter, Kurtán Sándor (szerk.): Magyarország politikai évkönyve 2007-ről, Budapest: Demokrácia Kutatások Magyarországi Központja Alapítvány, DVD-melléklet)

Cabrera Alvaro (2009): Az Országgyűlés 2008. évi nyilvános tájékoztatási szolgáltatásai,

In: dr. Vass László, Sándor Péter, Kurtán Sándor (szerk.): Magyarország politikai évkönyve 2008-ról, Budapest: Demokrácia Kutatások Magyarországi Központja Alapítvány, DVD-melléklet)

A témához kapcsolódó ismeretterjesztő publikációs tevékenység

A **Parlamenti Hírlevél** negyedéves ismeretterjesztő kiadvány szerkesztőbizottsági tagja 2003 – tól (az alapítástól kezdve), továbbá az alábbi **ismeretterjesztő cikkek szerzője, társszerzője:**

- Cabrera Alvaro: Az Országgyűlés feladatai.** Parlamenti Hírlevél 2003. november I. évfolyam 1. szám
- Cabrera Alvaro: A Képviselői Tájékoztató Központ és az állampolgári telefonvonal.** Parlamenti Hírlevél 2004. március II. évfolyam 1. szám
- Cabrera Alvaro: A központi költségvetés** Parlamenti. Hírlevél 2004. november II. évfolyam 3. szám
- Cabrera Alvaro: A parlamenti honlap tartalmának bővülése.** Parlamenti Hírlevél 2005. február III. évf. 1. szám
- Cabrera Alvaro: A képviselői önálló indítvány.** Parlamenti Hírlevél 2005. június III. évfolyam 2. szám
- Cabrera Alvaro: A nem önálló indítványok – a módosító javaslat.** Parlamenti Hírlevél 2005. szeptember III. évfolyam 3. szám
- Cabrera Alvaro: Parlamenti honlap angolul.** Parlamenti Hírlevél 2005. szeptember III. évfolyam 3. szám
- Cabrera Alvaro: A kivételességi javaslat és a kivételes eljárás.** Parlamenti Hírlevél 2005. december III. évfolyam 4. szám
- Cabrera Alvaro - Edelmann Annamária: Munkaparlament - az Országgyűlés négy évének munkájáról a statisztikák tükrében.** Parlamenti Hírlevél 2006. március, Különszám
- Cabrera Alvaro – Nagy Zoltán: E-parlament.** Parlamenti Hírlevél 2006. március, Különszám
- Cabrera Alvaro: Az alakuló üléstől a kormányalakításig.** Parlamenti Hírlevél 2006. június IV. évfolyam 1. szám
- Cabrera Alvaro: A 2007. évi költségvetés tárgyalása.** Parlamenti Hírlevél, 2006. december IV. évfolyam 3. szám
- Cabrera Alvaro: Az Országgyűlés alelnökei és jegyzői.** Parlamenti Hírlevél, 2006. december IV. évfolyam 3. szám
- Cabrera Alvaro - Edelmann Annamária: Az Országgyűlés törvényalkotó munkája az új ciklus első évében.** Parlamenti Hírlevél 2007. február V. évfolyam 1. szám
- Cabrera Alvaro: Hogyan keressünk a parlamenti honlapon.** Parlamenti Hírlevél, 2007. május, V. évfolyam 2. szám
- Cabrera Alvaro: A Házzsabály** Parlamenti Hírlevél, 2007. október, V. évfolyam 3. szám
- Cabrera Alvaro: Gyakornokok a Tisztelt Házban** Parlamenti Hírlevél, 2007. október, V. évfolyam 3. szám

- Cabrera Alvaro: A jövő évi költségvetés tárgyalása** Parlamenti Hírlevél, 2007. november, V. évfolyam 4. szám
- Cabrera Alvaro - Edelmann Annamária: Az Országgyűlés 2007. évi tevékenysége számokban.** Parlamenti Hírlevél, 2008. február, VI. évfolyam 1. szám
- Dr. Soltész István – **Cabrera Alvaro: Az Országgyűlés bizottságai.** Parlamenti Hírlevél, 2008. április, VI. évfolyam 2. szám
- Cabrera Alvaro - Edelmann Annamária: Az Országgyűlés 2008. évi tavaszi ülészakáról.** Parlamenti Hírlevél, 2008. július, VI. évfolyam 3. szám
- Cabrera Alvaro: Mikor ülésezik a Tisztelt Ház?** Parlamenti Hírlevél, 2008. október, VI. évfolyam 4. szám
- Cabrera Alvaro - Edelmann Annamária: Az Országgyűlés 2008. évi munkájáról,** Parlamenti Hírlevél, 2009. február, VII. évfolyam 1. szám
- Cabrera Alvaro: Kormányalakítás bizalmatlansági indítvánnyal.** Parlamenti Hírlevél, 2009. április, VII. évfolyam 2. szám
- Cabrera Alvaro: A költségvetési Tanács.** Parlamenti Hírlevél, 2009. október, VII. évfolyam 4. szám
- Cabrera Alvaro: A jelnyelvi törvényjavaslat az Országgyűlésben.** Parlamenti Hírlevél, 2009. október, VII. évfolyam 4. szám
- Cabrera Alvaro - Tóth Józsefné: Az országgyűlés 2006 – 2010 közötti ciklusa.** 2010. április, VIII. évfolyam 1. szám